

V. S. Bilous

Harmonization of Traditional and Up-to-date Informational Resources – a Development Prospect for a High Educational Establishment’s Library

A contradictory question concerning the role of a traditional book and electronic resources in the epoch of informatization is raised; some aspects of forming and usage of informational traditional and electronic resources at the high educational establishment are revealed; some forms and methods of traditional and electronic carriers usage at the library of Mychailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University are presented.

Key words: Mychailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, library, informational resources, electronic resources, electronic catalogue, data bases, traditional resources.

УДК 02:004]:[026:37](477-25)ДНПБУ

Н. В. Вараксіна,
зав. відділу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

**СТВОРЕННЯ ГАЛУЗЕВОЇ НАУКОВОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОТЕКИ В
ДЕРЖАВНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Окреслено провідні напрями формування галузевої наукової електронної бібліотеки, визначено основні технологічні рішення, які прийняті щодо програмних продуктів, форматів даних та надання доступу.

Ключові слова: науково-педагогічна бібліотека, галузева наукова електронна бібліотека, ГНЕБ, повнотекстова база даних, галузева реферативна база даних, електронний каталог, електронні копії документів, програмне забезпечення, АБІС, САБ «ІРБІС64», ІРБІС64 «Повнотекстова база даних», Web ІРБІС, Greenstone.

Постановка проблеми. Останніми роками в Україні й світі зростає тенденція оцифрування паперових документів, оскільки інформація в електронній формі надійно та компактно зберігається, у тому числі як страхова копія оригіналу, забезпечується більш широкий доступ користувачів до неї та забезпечуються такі способи роботи із нею, які неможливі з традиційною формою. Широке впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) зумовило якісні зміни в організації інформаційних ресурсів, їх зберіганні та забезпеченні доступу до них, що стало значною частиною роботи

бібліотек і потребує вирішення фінансових, організаційних і технологічних питань. У перспективі вся найбільш значима частина традиційного фонду бібліотек буде репрезентована в електронному форматі, обслуговування користувачів здійснюватиметься в межах локальної мережі бібліотек та через Інтернет.

Актуальність питання доступу до електронних документів підтверджує бібліотечна практика. Як свідчить бібліотечна статистика, останніми роками показники книговидачі й відвідуваності книгозбірень почали поступово знижуватися. Одним із факторів цього є те, що все більше користувачів починають активніше працювати з різними освітніми науковими електронними ресурсами безпосередньо на своєму робочому місці, тобто воліють отримувати інформацію в електронному форматі, а не друкованому.

Тому одним із важливих напрямів роботи провідних сучасних бібліотек з організації інформаційних ресурсів є створення **електронної бібліотеки (ЕБ)**, специфіка якої полягає в тому, що вона є «інформаційною системою, яка призначена для надійного збереження і ефективного використання різноманітних колекцій електронних документів (текстових, образотворчих, звукових, відео тощо), локалізованих у самій системі, а також доступних їй через телекомунікаційні мережі» [1]. ЕБ – складова комп'ютерних технологій сучасної бібліотеки, яка створена для того, щоб оптимізувати зберігання і поліпшити доступ до електронних колекцій документів, найрізноманітніших за типом і місцем розташування.

Основна частина. Поняття «електронна бібліотека» та технології її створення виникли на рубежі 80–90-х рр. ХХ ст., коли з'явилися засоби обчислювальної техніки та інформаційні технології, що забезпечують надійне збереження, оперативне опрацювання й ефективне використання великих масивів інформації.

Розроблення наукових та організаційних засад створення галузевої наукової електронної бібліотеки (ГНЕБ) у Державній науково-педагогічній бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського є одним із важливих напрямів

діяльності науково-дослідної роботи (НДР) «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського» (наук. керівник – канд. іст. наук, старш. наук. співроб. П. І. Рогова).

Аналіз наукових джерел. У межах даного дослідження, з метою вивчення питання щодо створення ЕБ, автором статті було проаналізовано праці, в яких висвітлено питання теорії електронних бібліотек, їх організації, функціонування та використання. Розглянуто публікації таких відомих науковців та російських практиків: О. Б. Антопольського [1–3], К. В. Вигурського [1; 2; 12], Т. Ю. Габдрахманової [11], Є. Горного [12], А. І. Земскова [14], Т. А. Калюжної [17], А. В. Куковьякіна [18], О. Л. Лаврік [17], С. Х. Ляпина [18], Т. В. Майстрович [3], О. Перебоєва [24], Н. В. Соколової [25], Я. Л. Шрайберга [14; 30]; практиків Білорусі: Н. Ю. Березкіної [7; 8], Р. С. Мотульського [19; 20]; українських дослідників: Ю. І. Артемова [4; 5], О. В. Баркової [6], В. А. Вергунова [9], О. В. Воскобойнікової-Гузевої [10], С. В. Дудченка [13], Л. Й. Костенка [9; 15; 16], І. А. Павлуши [21–23], Л. М. Татарчук [26], А. О. Чекмарьова [27], Г. Шемаєвої [28; 29], Т. О. Ярошенко [31] та інших.

Аналіз публікацій засвідчив, що сьогодні створення ЕБ виокремлюють як один із основних напрямів бібліотечно-інформаційної діяльності. У цих роботах розглянуто мету, основні принципи та функції ЕБ, зокрема підкреслено, що **метою** створення ЕБ має бути задоволення певного сегмента інформаційних потреб методами, які найбільше відповідають специфіці цих потреб, на основі організованого масиву електронних документів, сформованого за певними критеріями [3, с. 90–91; 14, с. 35].

До основних **особливостей ЕБ** належать:

- профільність збереженої інформації;
- доставка інформації користувачеві на місце замовлення;
- надання більше можливостей щодо пошуку інформації та її обробки;

- спільне використання будь-якої інформації, а також забезпечення доступу до унікальних документів;
- широкий доступ користувачів до фондів за допомогою представлення їх у комп'ютерній мережі;
- підтримка бібліотечних інформаційних ресурсів в актуальному стані;
- доступність інформації цілодобово й повсюдно;
- представлення інформаційних матеріалів у різних форматах (текст, база даних, діаграма тощо);
- інтегрування інформаційного середовища з новими формами спілкування за допомогою таких технологій, як електронна пошта та телеконференції;
- економія фінансових коштів за рахунок переведення фондів традиційної бібліотеки на електронні носії, що дає змогу скоротити площі займаних ними приміщень і кількість високоосвічених, але низькооплачуваних співробітників, які працюють з ними;
- інвентаризація, зокрема каталогізація об'єктів, що утворюють цей інформаційний простір.

За допомогою електронної бібліотеки вирішуються такі основні завдання, як:

- забезпечення збереження друкованого масиву, насамперед рідкісних і цінних документів, надання нових властивостей друкованим або рукописним матеріалам, наприклад, шляхом додавання наукових коментарів, посилань у різних формах (у т. ч. відео або аудіо);
- забезпечення більшої доступності документів, надання яких читачам утруднено або обмежено (рідкісних книг, фотоальбомів, рукописних книг, дисертацій, архівів тощо);
- підвищення якості інформаційного обслуговування, розширення номенклатури інформаційних послуг;
- збільшення кількості користувачів;
- організація фондів документів, наявних винятково в електронній формі, їх каталогізація та надання доступу до них;

- надання користувачам якісно нових можливостей роботи з великими обсягами електронних даних;
- вирівнювання рівнів технологічного розвитку установ.

Серед **основних функцій** ЕБ:

- *інформаційна*, спрямована на задоволення потреб різних категорій користувачів в інформації з усіх галузей знань або з однієї предметної сфери;
- *просвітницька*, реалізована завдяки популяризації книг, манускриптів та інших документів;
- *науково-дослідна*, орієнтована на сприяння глибокому вивченню теми (предмета) науковцями та фахівцями;
- *освітня*, у рамках якої підтримується як формальна, так і неформальна освіта;
- *довідкова*, що дає змогу отримувати достовірні відомості, відображені в документах певного виду.

Оскільки інтернет-аудиторія загалом характеризується високим освітнім рівнем і молодим віком, то за **читацьким призначенням** формування ЕБ може спиратися або на відомі цільові групи (науковці, студенти, фахівці в конкретних галузях знання тощо), або на екстраполяцію професійних уявлень про функції бібліотеки в електронному середовищі.

На сьогодні не існує загальноприйнятої класифікації електронних бібліотек, яка б враховувала їхні особливості та різноманітність параметрів. У фаховій літературі визначено найбільш суттєві характеристики окремих електронних бібліотек та колекцій, зокрема: надійність тексту (якість його подання та відповідність оригіналу), формат (розпізнаний текст або графічний образ), тип обмежень на доступ і джерела фінансування, легітимність із погляду законодавчих норм про авторське право тощо. У таблиці 1 представлено типологічні ознаки ЕБ, які використовуються у працях А. Б. Антопольського [1–3], К. В. Вигурського, Є. Горного [12], Т. А. Калюжної, О. Л. Лаврик [17], Т. В. Майстрович.

Класифікація ЕБ

№ з/п	Ознаки типології	Характеристика
1.	За авторською ознакою	<ul style="list-style-type: none"> – органи державної влади й управління; – освітні та науково-дослідні організації; – інформаційні організації (бібліотеки, органи НТІ, музеї, архіви); – громадські організації; – фонди ЗМІ; – електронні видавництва; – комерційні інформаційні компанії; – окремі особи
2.	За легітимністю	<ul style="list-style-type: none"> – створені з дотриманням чинного законодавства; – створені без дотримання чинного законодавства
3.	За складом документів	залежно від знакової природи інформації: <ul style="list-style-type: none"> – моновидові; – полівидові
4.	За пошуковими можливостями	<ul style="list-style-type: none"> – розгорнута система багатоаспектного пошуку; – каталог; – без системи пошуку
5.	За способом створення	<ul style="list-style-type: none"> – <i>ЕБ, що генерується</i>, тобто ЕД створюються самими власниками фонду; – <i>ЕБ, що агрегується</i>, тобто створена з уже наявних ЕД або цілих колекцій; – <i>змішані</i>, що складаються як із запозичених ЕД, так і з підготовлених самостійно
6.	За організацією	<p><i>Самостійні:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – пов'язані з книжковим фондом (статус спеціалізованого відділу); – автономні, які є самостійними системами електронних інформаційних ресурсів. <p><i>Вбудовані</i> в більш загальний ресурс (наприклад, у тематичний портал, систему прийняття рішень, проектування або дистанційного навчання).</p> <p><i>Інтегровані</i> (колекції об'єднані спільною тематикою і єдиним інтерфейсом, але ЕД знаходяться на різних сайтах, що близько до розуміння віртуальної бібліотеки)</p>
7.	За принципом формування фондів	<ul style="list-style-type: none"> – планомірні; – стихійні
8.	За цільовим	– <i>меморіальні</i> , створені з метою акумуляції

№ з/п	Ознаки типології	Характеристика
	призначенням	<p>документів про особу, об'єкт або подію;</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>наукові</i>, призначені для глибокого вивчення теми (предмета) науковцями та фахівцями високого рівня підготовленості; – <i>навчальні</i>, навчально-методичні, орієнтовані на підтримку освіти; – <i>професійні</i>, у т. ч. виробничі, ділові тощо; – <i>довідкові</i>, що акумулюють словникову, довідкову та енциклопедичну інформацію з усіх галузей знань; – <i>просвітницькі</i>, що мають науково-популярний характер і призначені для комплексного висвітлення теми (предмета) на загальноосвітньому рівні; – <i>розважальні, ігрові</i>; – <i>без певного цільового призначення</i>
9.	За читацьким призначенням	На окремі аудиторії, наприклад для дітей, студентів ВНЗ
10.	За типом змісту	<ul style="list-style-type: none"> – <i>універсальні</i>; – <i>галузеві</i>, наприклад, медичні, математичні та ін.; – <i>тематичні</i>, наприклад, дисертацій, звукозапису та ін.; – <i>персональні</i>
11.	За методикою організації	<ul style="list-style-type: none"> – «бібліотечний» тип (фонд, бібліографічний опис, каталог); – «небібліотечний» тип (база даних без стандартизованих бібліографічних описів)
12.	Умови копіювання	<p>Копіювання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – заборонено; – дозволено окремі фрагменти; – без обмежень
13.	За типом доступу	<ul style="list-style-type: none"> – вільний; – за реєстрацією; – комерційний; – мережевий; – локальний
14.	За характеристикою текстів	<p>Надійність текстів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – надійні; – ненадійні. <p>Якість текстів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – висока; – низька.

№ з/п	Ознаки типології	Характеристика
		Подання текстів: – із розпізнаванням; – без розпізнавання; – змішаний тип
15.	За рівнем централізації	– централізовані; – розподілені
16.	За географічним принципом	– національні; – регіональні; – сільські
17.	За функціональною ознакою	– <i>монофункціональні</i> , які передбачають тільки формування фонду і різні варіанти доступу до нього; – <i>поліфункціональні</i> , що охоплюють усі варіанти доступу до електронного фонду та сервіси ЕБ
18.	За типом електронних ресурсів	– <i>повнотекстові</i> , що містять гомогенні ресурси (повнотекстові БД та колекції, самостійні видання); – <i>змішаного типу</i> , що охоплюють гетерогенні ресурси (повнотекстові, бібліографічні, реферативні БД, окремі і / або зібрані в колекції видання та ін.)

Також Т. А. Калюжна та О. Л. Лаврик вважають, що для ЕБ притаманні такі характеристики:

1) набір використовуваних видів технологій:

– інформаційна технологія управління електронним фондом, що охоплює збір, накопичення, обробку, зберігання, систематизацію та оновлення даних;

– інформаційна технологія організації доступу до електронної інформації;

– технологія організації пошуку електронної інформації;

– технологія прийняття корпоративних рішень (узгоджена робота всіх структурних підрозділів бібліотеки);

– технологія адміністрування (підтримка в робочому стані ЕБ, збір статистичних даних, облік використання електронних ресурсів, обробка даних про користувачів тощо);

2) електронні ресурси у складі ЕБ, що формується на базі фонду традиційної бібліотеки [17].

Отже, все вищевказане засвідчує значущість ЕБ як ресурсної бази системи наукової комунікації, тому створення галузевої наукової електронної бібліотеки (ГНЕБ) у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у межах вищевказаної НДР є важливим напрямом її діяльності. Зокрема метою створення цього проекту є інформаційне забезпечення фахових потреб освітян із питань педагогіки, психології та освіти з можливістю ознайомлення з повними текстами найбільш значущих робіт українських учених; надання вільного доступу до праць класиків педагогіки та психології. ГНЕБ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського має виконувати такі функції: кумулятивну, інформаційну, науково-дослідну, освітню, меморіальну та просвітницьку.

Згідно з вищевказаними функціями ГНЕБ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, передбачаються такі її завдання:

- забезпечення збереження наукового доробку держави в галузі педагогіки, психології та освіти, зокрема дисертацій, праць видатних педагогів, наукових праць фахівців НАПН України, які висвітлюють результати досліджень тощо, забезпечення збереження документів, які належать до історичної спадщини України в галузі педагогіки, психології та освіти;

- організація фондів документів, що наявні винятково в електронному форматі, їх каталогізація та надання доступу до них;

- забезпечення вільного мережевого доступу до електронних ресурсів із педагогіки, психології та освіти;

- забезпечення доступу до документів, надання яких читачам обмежено, зокрема до рідкісних та цінних видань, дисертацій, архівів тощо;

- збільшення кількості користувачів шляхом підвищення якості інформаційного обслуговування та розширення номенклатури інформаційних послуг;

– надання користувачам якісно нових можливостей роботи з великими обсягами електронних даних шляхом використання зручного середовища для роботи користувачів.

За вищезазначеними типологічними ознаками ГНЕБ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського має бути національною, науковою, навчальною, просвітницькою й меморіальною ЕБ, що створюватиметься як поліфункціональна самостійна, автономна, що централізовано генерується в науково-дослідній та інформаційній організації з дотриманням чинного законодавства; моновидовою за складом документів, планомірною за принципом формування колекцій, організованою за «бібліотечним» типом, а в її складі буде система багатоаспектного пошуку; галузевою за змістом, окремі колекції – тематичні. За типом електронних ресурсів ГНЕБ буде змішаного типу, що міститиме в собі повнотекстові, бібліографічні, реферативні БД, із високою якістю надійних текстів змішаного типу. Вільний доступ для користувачів буде відкрито через Інтернет та через локальну мережу бібліотеки з дозволом копіювати окремі фрагменти.

ГНЕБ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського призначена, у першу чергу, для науковців, викладачів, учителів, студентів та фахівців, які задіяні у сфері педагогічної науки, освіти й практики України.

Складові електронної бібліотеки:

1) *програмно-технологічний комплекс (ПТК)*, який здійснює повний технологічний процес опрацювання інформації, а саме: збір, накопичення, опрацювання, зберігання, систематизацію та оновлення даних, а також контроль і управління цим процесом. Він складається з таких систем:

- система зберігання даних, яка призначена для надійного збереження інформації, що отримується в результаті технологічного процесу і завантажується в електронну бібліотеку;
- система поширення інформації, що призначена для користувачів й реалізується на базі порталу бібліотеки;

– система адміністрування, що забезпечує віддалене (з використанням веб-інтерфейсу) завантаження, корегування та індексування всіх розміщених на сайті даних, підтримку в робочому стані ЕБ, збір статистичних даних, облік використання електронних ресурсів, опрацювання даних про користувачів тощо;

2) *електронний ресурс*, який є структурованою сукупністю інформаційних об'єктів, кожен із яких представляє в електронному форматі певний матеріал (друковане видання, архівний документ, покажчик тощо). Для зручності ідентифікації та організації атрибутних пошуків кожен інформаційний об'єкт містить необхідну метаінформацію відповідно до встановлених тематичних напрямів, а також супровідну інформацію для взаємодії читачів з електронною бібліотекою.

За останнє п'ятиріччя, у межах попередньої НДР «Теоретичні засади формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» (наук. керівник – канд. іст. наук, старш. наук. співроб. П. І. Рогова) було закладено підґрунтя ЕБ. Так, із 2006 р. у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського для створення електронного каталогу та електронної бібліотеки як складових ПТК використовується декілька програмних засобів, а саме: АБІС «ІРБІС64», ІРБІС64 «Повнотекстова база даних», Web ІРБІС та Greenstone.

Програмний комплекс ІРБІС, розроблений Державною публічною науково-технічною бібліотекою Росії (ДПНТБ Росії), поставляється у вигляді набору автоматизованих місць. Система автоматизації бібліотек «ІРБІС64» працює на платформах Windows під управлінням веб-сервера ApacheWebSite або Microsoft IIS і системи керування базами даних (СКБД) IR-Explain-1.

Так, ЕК АБІС «ІРБІС64» використовується для надання доступу в локальній мережі бібліотеки до оцифрованих книг, які зберігаються як зображення в форматах pdf та djv. Файли прив'язуються через посилання безпосередньо до бібліографічного опису. На сьогодні для користувачів

книгозбірні надано доступ до близько **800** книг у базі «Рідкісні книги» (рис. 1–2), відсканованих у межах комплексу заходів, який діє з 2005 р., щодо зберігання наукового об'єкта «Документи педагогіко-психологічного та історико-культурного напрямку XIX – поч. XX ст. (1850–1917 рр.)», який отримав статус «Національне надбання України».

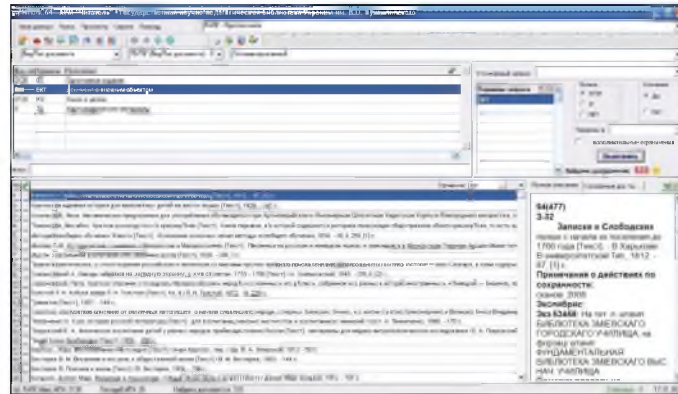

Рис. 1. База даних «Рідкісні книги» електронного каталогу

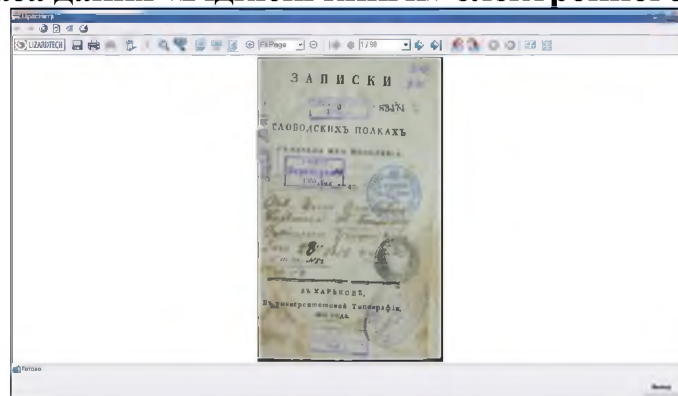

Рис. 2. Зразок відсканованого документа у вікні перегляду електронного каталогу

У дисертаційній читальній залі головного приміщення ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського надається доступ до 1 500 дисертацій України та Росії (рис. 3–4) на базі ІРБІС64 «Повнотекстова база даних», що створений як підсистема у межах АБІС «ІРБІС64» для формування та використання повнотекстових баз даних. Файли, які завантажені у цю базу даних, можуть бути в форматах TXT, DOC, RTF, PDF, HTML, тому пошук проводиться за будь-яким словом у тексті. Жодної додаткової обробки для включення повних текстів у базу даних не потрібно, тексти зберігаються в спеціальному архівному файлі або у вигляді посилань.

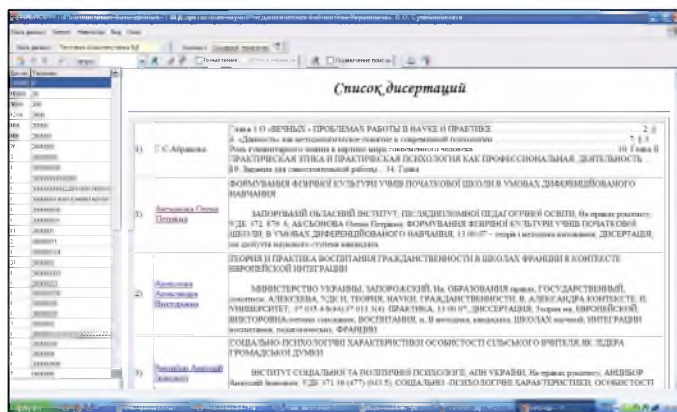

Рис. 3. IPBIS64 «Повнотекстова база даних»

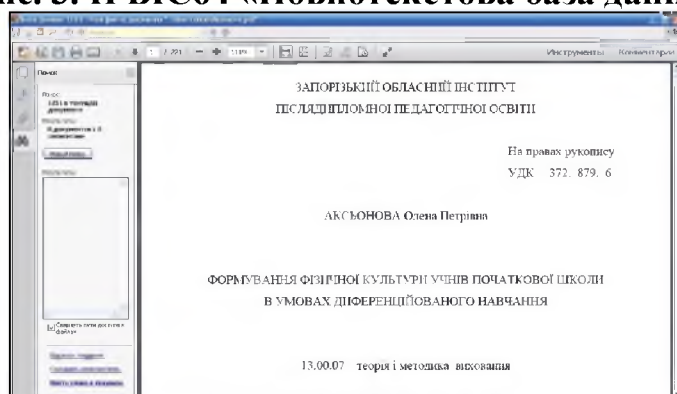

Рис. 4. Дисертація у вікні перегляду

За допомогою модуля Web IPBIS, що розміщений на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, для віддалених користувачів надається доступ до ЕК, який складається з трьох баз даних: «Книги», «Періодика» та «Рідкісні книги» (рис. 5).

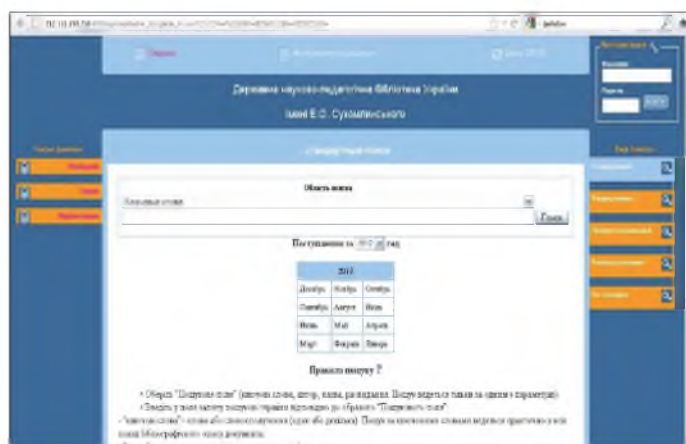

Рис. 5. Модуль Web IPBIS на порталі бібліотеки

Для створення галузевої реферативної бази, яка демонструється на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, використовується пакет прикладних програм Greenstone. Ця система, призначена для формування та

поширення електронних фондів бібліотек, була створена у межах проекту Новозеландської цифрової бібліотеки в Університеті Вайкато і поширюється за сприяння ЮНЕСКО та бельгійської Гуманітарної інформаційної неурядової організації (Human Info NGO). Вона працює на платформах Unix і Windows з використанням стандартних веб-серверів, має повнотекстовий і роздільний пошук за визначеними полями, можливість опрацювання основних текстових форматів (HTML, PDF, PostScript, Word, E-mail) та аудіо- і відеоінформації, мультимовність (включаючи розширену латиницю та кирилицю, арабську, китайську мови). На початку 2012 р. у даній базі було розміщено понад 12 тис. статей із рефератами (рис. 6).

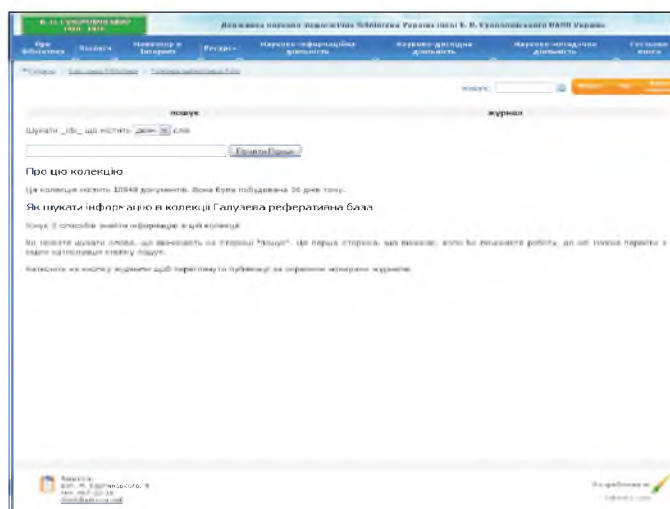

Рис. 6. Галузева реферативна база даних у Greenstone на порталі бібліотеки

Аналіз зробленого за попередні роки засвідчив, що подальший розвиток цього напрямку неможливий без стратегічного планування розвитку ЕБ, вирішення організаційних питань щодо формування ЕБ, удосконалення її програмно-технологічних засобів та змістовного наповнення.

Висновки. З огляду на вищезазначене, нами окреслено **перспективи формування та розвитку ГНЕБ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського** за таких умов:

1) розроблення концепції ГНЕБ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, в якій буде визначено теоретичні, організаційні, технологічні та методичні засади її створення, структуру та зміст ГНЕБ тощо;

2) упровадження в роботу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського відповідних організаційних і технологічних змін, а саме:

- створення спеціального структурного підрозділу, який буде здійснювати і відповідати за всі види робіт щодо формування електронних інформаційних ресурсів для ГНЕБ, а також за підтримку, надання доступу, зберігання та використання цих ресурсів;

- проведення певних змін в технологію роботи підрозділів бібліотеки, безпосередньо пов'язаних із комплектуванням та бібліографічним опрацюванням повнотекстових інформаційних ресурсів із застосуванням систем метаданих та їхніх форматів;

- модернізація програмно-апаратної бази АБІС, необхідної для функціонування ГНЕБ;

3) розвиток технологій формування ресурсів ГНЕБ, зокрема організаційно-методичних засад щодо формування репозитарію наукових праць співробітників НАПН України, колекцій рідкісних та цінних книг, вторинної продукції ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, галузевої реферативної бази даних тощо;

4) запровадження веб-сервісів ГНЕБ: системи міжбібліотечного абонементу та електронної доставки документів, розроблення системи інформування про нові надходження літератури, системи вибіркового розповсюдження інформації.

Отже, виконання поставлених завдань дасть змогу вдосконалювати формування в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського галузевої наукової електронної бібліотеки, яка становитиме собою мережеву академічну бібліотеку – репозитарій найбільш значущої науково-педагогічної інформації і буде вагомим інструментом розвитку вітчизняної педагогічної науки та освіти, а також умовою розвитку ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як сучасного всеукраїнського галузевого інформаційного центру.

Література

1. *Антопольский, А. Б.* Концепция электронных библиотек [Электронный ресурс] / А. Б. Антопольский, К. В. Вигурский // Электронные библиотеки. – Электрон. журн. – М., 1999. – Т. 2, вып. 2. – Режим доступа: <http://www.elbib.ru/index.phtml?page=elbib/rus/journal/1999/part2/antopol>. – Загл. с экрана.
2. *Антопольский, А. Б.* Электронные библиотеки / А. Б. Антопольский, К. В. Вигурский // Информ. ресурсы России. – 1999. – № 4. – С. 17–21.
3. *Антопольский, А. Б.* Электронные библиотеки: принципы создания : науч.-метод. пособие / А. Б. Антопольский, Т. В. Майстрович. – М. : Либерей-Бибинформ, 2007. – 288 с. – (Библиотекарь и время. XXI век ; вып. 56).
4. *Артемюв, Ю. І.* Формирование электронных фондов документов в библиотеках / Юрий Артемюв // Бібл. форум України. – 2007. – № 4. – С. 13–16.
5. *Артемюв, Ю. І.* Сутність і зміст електронних колекцій у системі педагогічної науки і практики / Юрій Артемюв, Олександр Непляха // Вісн. Книжк. палати. – 2006. – № 10. – С. 30–33.
6. *Баркова, О. В.* Напрями розвитку технологій формування інформаційних ресурсів електронних бібліотек в Україні / О. В. Баркова // Міжнародна конференція «Електронні зображення та візуальні мистецтва»: зб. пр. 1-ї укр. конф., сер. EVA, 22–24 трав. 2002 р., Київ. – К., 2002. – С. 115–124.
7. *Березкина, Н. Ю.* Создание и использование электронных информационных ресурсов в библиотеках Беларуси : монография / Н. Ю. Березкина, Л. А. Авгуль, Б. Б. Невский ; науч. ред. Р. Б. Григянец. – Минск : Красико-Принт, 2002. – 144 с.
8. *Березкина, Н. Ю.* Создание и использование электронных информационных ресурсов в В ЦНБ НАН Беларуси / Н. Ю. Березкина // Культура народов Причерноморья. – 2007. – № 100, т. 2. – С. 91–94.
9. *Вергунов, В. А.* Створення електронних сільськогосподарських бібліотек / В. А. Вергунов, Л. Й. Костенко // Вісн. аграр. науки. – 2002. – № 12. – С. 75–77.
10. *Воскобойнікова-Гузєва, О. В.* Пріоритети державної політики, програмного і проектного розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // Міжнародний науковий конгрес з розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та розбудови інформаційного суспільства в Україні, 17–18 листоп. 2011 р. : тези доп. / Держ. агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, Укр. наук. центр розвитку інформ. технологій. – К. : [Укр. наук. центр розвитку інформ. технологій, 2011]. – С. 24–25.
11. *Габдрахманова, Т. Ю.* Формирование структуры и содержания ресурсного обеспечения образовательной среды филиальной сети на основе электронной библиотеки вуза / Т. Ю. Габдрахманова // Информационные технологии, компьютерные системы и издательская продукция для библиотек : докл. и тез. докл. – М. : ГПНТБ России, 2003. – С. 79–81. – (ЛІВСОМ–2003).
12. *Горный, Е.* Развитие электронных библиотек – мировой и российский опыт, проблемы, перспективы / Е. Горный, К. Вигурский // Интернет и российское общество / под ред. И. Семенова ; Моск. Центр Карнеги. – М. : Гендальф, 2002. –

С. 158–188.

13. *Дудченко, С. В.* Крымский опыт создания электронных библиотек научно-учебного направления / С. В. Дудченко // Якість функціонування бібліотечної системи ВНЗ : матеріали III міжвуз. наук.-практ. конф. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2007. – С. 208–218.

14. *Земсков, А. И.* Электронные библиотеки : учеб. для студентов вузов культуры и искусств и др. высш. учеб. заведений / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг. – М. : Либерия, 2003. – 352 с.

15. *Костенко, Л. Й.* Проблемы формирования электронных библиотек Украины / Л. Й. Костенко // Библиотека. Наука. Культура. Информациa : наук. пр. НБУВ / НАН Украины, НБУВ, Асоц. б-к Украины. – К., 1998. – Вып. 1. – С. 220–228.

16. *Костенко, Л. Й.* Становлення електронних сільськогосподарських бібліотек України / Л. Й. Костенко // Наукові сільськогосподарські бібліотеки в ХХІ ст. : тези доп. наук.-практ. конф. (Київ, 26–27 берез. 2002 р.). – К. : Нора-Друк, 2002. – С. 46–48.

17. *Лаврик, О. Л.* Электронная библиотека ГПНТБ СО РАН как информационно-библиотечная система научных ресурсов и сервисов / О. Л. Лаврик, Т. А. Калюжная // Библиосфера. – 2009. – № 2. – С. 23–27.

18. *Ляпин, С. Х.* Многофункциональная электронная библиотека T-LIBRA с мультимодальным расширением для гуманитарного образования и гуманитарных исследований / С. Х. Ляпин, А. В. Куковякин // Технологии информационного общества – Интернет и современное общество : труды VII Всерос. объедин. конф., Санкт-Петербург, 10–12 нояб. 2004 г. – СПб. : Изд-во Филол. фак. СПбГУ, 2004. – С. 132–134.

19. *Мотульский, Р. С.* Концептуальные основы создания Национальной электронной библиотеки Республики Беларусь / Р. С. Мотульский // Развитие информатизации и государственной системы научно-технической информации (РИНТИ–2010) : докл. IX Междунар. конф., Минск, 18 нояб. 2010 г. / [науч. ред. : А. В. Тузиков, Р. Б. Григянец, В. Н. Венгеров]. – Минск, 2010. – С. 25–29.

20. *Мотульский, Р. С.* Электронные информационные ресурсы библиотек Беларуси – эффективное средство обеспечения доступа пользователей к информации и знаниям / Р. С. Мотульский // Материалы VII Международных книговедческих чтений «Библиотеки и политика открытого доступа к информации и знаниям» (Минск, 10–11 ноября 2011) / Нац. б-ка Беларуси ; сост. Л. Г. Кирюхина. – Минск, 2011. – С. 9–26.

21. *Павлуша, І. А.* Електронні бібліотеки: зарубіжний досвід, питання розробки української концепції / І. А. Павлуша // Бібл. вісн. – 1999. – № 4. – С. 13–24.

22. *Павлуша, І. А.* Електронні бібліотеки: питання комплектування й обробки вхідної інформації / І. А. Павлуша // Бібл. вісн. – 1999. – № 5. – С. 14–21.

23. *Павлуша, І. А.* Електронні бібліотеки: системний підхід до формування фондів / І. А. Павлуша // Бібл. вісник. – 2000. – № 4. – С. 13–24.

24. *Перебоев, О.* Построение и функционирование электронной библиотеки «Elib.tomsk.ru» / Олег Перебоев // Библиотека. – 2010. – № 2. – С. 26–28.

25. *Соколова, Н. В.* Электронные библиотеки как факт современного

информационного ландшафта / Наталья Викторовна Соколова // Унив. книга. – 2010. – № 2. – С. 62–65.

26. *Татарчук, Л. М.* Технологічні аспекти створення електронної бібліотеки ДНСГБ НААНУ і мережі сільськогосподарських бібліотек та її використання / Татарчук Л. М. // Програмне забезпечення у сфері освіти і науки : матеріали 2-ї міжнар. наук.-практ. конф., 12–13 трав. 2010 р., м. Київ. – К., 2010. – С. 99–102.

27. *Чекмарев, А. А.* Государственная программа развития Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского на 2005–2010 гг. [Электронный ресурс] / А. А. Чекмарев // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : материалы конф. «Крым-2004». – Текст. дан. – М., 2004. – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/335.pdf>. – Загл. с экрана.

28. *Шемаєва, Г.* Галузева електронна бібліотека: концептуальні положення / Галина Шемаєва, Тетяна Шаповалова, Тамара Приходько // Вісн. Книжк. палати. – 2002. – № 2. – С. 15–18.

29. *Шемаєва, Г.* Електронна бібліотека у системі інформаційного забезпечення науки / Галина Шемаєва // Вісн. Книжк. палати. – 2005. – № 8. – С. 27–30.

30. *Шрайберг, Я. Л.* Мировые тенденции развития библиотечно-информационной сферы и их отражение на пространстве СНГ [Электронный ресурс] : тез. ежегод. докл. Междунар. конф. «Крым-2004» / Я. Л. Шрайберг // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : материалы конф. «Крым-2004». – Текст. дан. – М., 2004. – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/161d.pdf>. – Загл. с экрана.

31. *Ярошенко, Т. О.* Організація та управління електронними ресурсами в сучасній бібліотеці / Т. О. Ярошенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2008. – № 3. – С. 13–21 : іл.

Н. В. Вараксина

Создание отраслевой научной электронной библиотеки в Государственной научно-педагогической библиотеке Украины имени В. А. Сухомлинского

Определены основные направления формирования отраслевой научной электронной библиотеки, основные технологические решения, принятые относительно программных продуктов, форматов данных и организации доступа.

Ключевые слова: научно-педагогическая библиотека, отраслевая научная электронная библиотека, ОНЭБ, полнотекстовая база данных, отраслевая реферативная база данных, электронный каталог, электронные копии документов, программное обеспечение, АБИС, САБ «ИРБИС64», ИРБИС64 «Полнотекстовая база данных», WebИРБИС, Greenstone.

N. V. Varaksina

The Formation of Branch Scientific Electronic Library in the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

The basic directions of the development of branch scientific electronic library are outlined, the main technological solutions are adopted for the software, data formats and access.

Key words: scientific and educational library, branch scientific electronic library, full-text database, branch abstract database, electronic catalog, electronic copies of documents, software, ABIS, SAB «IRBIS64», IRBIS64 «Full-text database»; WebIRBIS; Greenstone.

УДК 025.322:[025.35:004.78]

Н. Є. Зоріна,

наук. співроб. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

**АНАЛІТИЧНЕ ОПРАЦЮВАННЯ СТАТЕЙ ІЗ НАУКОВИХ ЗБІРНИКІВ І
ОРГАНІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО КАТАЛОГУ НА ЗАСАДАХ
КООПЕРУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті вивчено можливість кооперативної взаємодії Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського з книгозбірнями мережі освітянських бібліотек у напрямі обміну або запозичення аналітичних бібліографічних записів статей зі збірників наукових праць. Розглянуто значення такої співпраці для формування високоякісного інформаційного ресурсу сучасної наукової бібліотеки. Висвітлено основні проблеми й особливості організації процесу обміну (запозичення) аналітичних бібліографічних записів статей із наукових збірників.

Ключові слова: *Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, кооперування, бібліографічний запис, аналітико-синтетичне опрацювання документів, інтегрований галузевий інформаційний ресурс.*

Постановка проблеми. У зв'язку з усе зростаючими потребами нашої держави в повноцінному інформаційному ресурсі з питань освіти і науки постало завдання щодо його активного формування й розвитку. Особливо важливим на сучасному етапі є створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГР) з педагогічної й психологічної наук на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ